

ELŐSZÓ

A TINTA Könyvkiadó, mint a legnagyobb magyar nyelvészeti szakkiadó, folyamatosan érzi, hogy könyveinek olvasói, szótárainak használói igénylik egy olyan praktikus felépítésű nyelvészeti kézikönyv megjelentetését, amely szótárszerű elrendezésben magyarázza a nyelvészeti szakszavakat, és egyúttal összefoglalja a modern nyelvészeti ismereteket is. A kiadó ezért vállalkozott a *Nyelvészeti kisszótár* anyagának sok irányból való összegyűjtésére, majd megjelentetésére.

A *Nyelvészeti kisszótár* magyar nyelven foglalja össze a nyelvészeti tudnivalókat, használója benne összegyűjtve találja meg a **nyelvek leírásával, történetével, területi és társadalmi sokszínűségével, kommunikatív funkciójával és poétikai szerepével** foglalkozó szakirodalomban előforduló szakszavakat. A magyar szótáriradalomban egyedülálló gazdagsággal napjainkban és régebben is használatos 2500 fogalmat magyaráz, értelmez a kézikönyv.

Nyelvészeti ismereteket elsősorban tájékoztató szakirodalomból és egyetemi jegyzetekből meríthetünk, ezekből ismerkedhetünk meg a nyelvészet fő területeivel, a szaktudományt jelenleg foglalkoztató kutatási területekkel. A *Nyelvészeti kisszótár* – a maga módján – a szótári értelmező, magyarázó funkción túl átfogó nyelvészeti ismerettárként is használható, hiszen többek között megtalálhatók benne a következő nyelvészeti részterületek szakszavainak a magyarázatai: **hangtan, szótan, mondattan, szövegten, stilisztika, pragmatika, kommunikációelmélet.**

A *Nyelvészeti kisszótár* összeállítása széles körű gyűjtőmunka eredménye. A szerzőpáros feldolgozta a legjelentősebb hazai és nemzetközi szakirodalmat, fontos forrásaik voltak a TINTA Könyvkiadó nyelvészeti szakkönyveiben található glosszárúak, szakszómagyarázatok.

A szótárban a klasszikus, hagyományos nyelvsemlelet szókincse mellett fellelhetők a különböző modern nyelvészeti iskolák alapfogalmai is. Azonban a szótár összeállítói nem tekintették feladatuknak, hogy a modern nyelvelméleti iskolák speciális szakkifejezéseit felvegyék szótárukba, ugyanígy nem tartották célszerűnek szakszavak különböző nyelvfelfogású iskolák szerinti összevető elemzését.

A *Nyelvészeti kisszótár* címszóanyagában szép számmal megtalálhatók a görög és latin eredetű szakszavak; a napjainkban használatos nyelvészeti terminusok mellett a szótár címszavai között vannak olyanok is, amelyek a régebbi nyelvtanokban, nyelvéírásokban szerepeltek, de ma már nem, vagy csak ritkán használatosak. Ezek mellett a (régies) minősítés áll, pl.:

folyó múlt;
kázus;
szókötés;
nyugvó képző;
számjelző.

A magyar nyelvészeti szakirodalomban számos esetben egy-egy szakszó több alakváltozatban, formában, több írásváltozatban is használatos. A szótár szerkesztői igyekeztek ezeket mind összegyűjteni és megadni, ezért a címszó mellett megtalálhatók a címszó alakváltozatai:

állandó szókapcsolat, állandósult szókapcsolat;
allativus, allatívusz;
eufemizmus, eufémizmus;
helyettesítés, behelyettesítés;
szóösszetétel, összetétel;
szóelvonás, elvonás stb.

A **régebbi és a jelenlegi** magyar nyelvészeti szakirodalomban gyakran több és más-más terminust használtak ugyanazzal a jelentéssel. A szótár szerkesztői összegyűjtötték ezeket, és megadják a párhuzamosságokat, pl.:

alárendelt mondat, mellékmondat;
Horger-törvény, kétnyíltszótagos tendencia;
igei-névszói állítmány, névszói-igei állítmány, összetett állítmány;
szleng, jassznyelv;
szókészlet, szókincs.

A *Nyelvészeti kieszótár* címszavai között számos olyan idegen eredetű, idegen hangzású szakszó is található, melyeknek van magyar megfelelője, és az idegen, illetve a magyar terminus párhuzamosan használatos a szakirodalomban. Ilyen esetekben a szótár feltünteti mindkét szakszót, pl.:

irradiáció, jelentésbesugárzás;
lexikográfia, szótártan, szótártudomány;
kollízió, összeolvadás;
perspektíva, nézőpont;
metatézis, hangátvetés.

A gyors visszakereshetőség érdekében a szótár ábécébe sorolva mind a magyar, mind az idegen szót felveszi kezdő címszónak, és mindkét helyen magyarozza a címszavakat, feltüntetve, hogy a címszónak van idegen és magyaros alakja is. Pl. a szótár mind a hangátvetés, mind a metatézis címszó alatt megmagyarázza az e szakszavakkal jelzett nyelvi jelenséget.

Abban az esetben, ha a címszónak két vagy több jól elkülöníthető jelentése, illetve használati köre van, a szótár ezeket sorszámozva adja meg, pl.:

FORMÁNS 1. a beszédképzés során a zöngének a rezonátorüregekben felerősödött felharmonikusai **2.** toldalék, a szavakhoz járuló nyelvi elem (rag, jel, képző)

PREMISSZA 1. előzmény, kiindulópont **2.** (a logikában) a szillogizmus azon (általában két) kiinduló tétele, ítélete, amely logikailag elégséges alapot nyújt a következtetés (konklúzió, zárótétel) levonásához

Amennyiben a címszó idegen írásmódú és kiejtése jelentősen eltér az írott alaktól, a szótár szögletes zárójelben [...] megadja a címszó kiejtését fonetikus átírásban, pl.:

FUTURUM EXACTUM [futurum egzaktum] befejezett jövő idő, olyan cselekvést jelölő igeidő a mellékmondatban, amely befejezetté válik, mielőtt a főmondatban álló esemény elkezdődik

ORATIO RECTA [oráció rekta] egyenes beszéd, más szavainak szó szerinti idézése

A *Nyelvészeti kisszótárt* az érdeklődők széles táborának szánjuk. Hasznos olyanoknak, akik bár nem tanultak nyelvészetet, de a nyelvvel, a nyelvészettel kapcsolatban szívesen olvasnak szakirodalmat. A szakirodalomban használt szakszavak, terminusok pontos jelentéseivel azonban nincsenek tisztában, ezért olyan segédkönyvre van szükségük, amelyben közérthető módon megtalálják a szabatos meghatározásokat.

Ugyanakkor a szótár jól használható az emelt szintű érettségire, egyetemi felvételre, illetve az egyetemi nyelvészeti vizsgákra való felkészülés során. Az idegen nyelvet tanulók is eredményesen forgathatják, hiszen a magyar nyelvtanban nem használt, de az idegen nyelv nyelvtanát leíró szövegekben előforduló szakkifejezések magyarázata is megtalálható a szótárban.

A *Nyelvészeti kisszótár* szerkesztői bíznak abban, hogy munkájuk elősegíti a magyar nyelvészeti szaknyelv és terminológia egységesülését, illetve kívánatosnak tartanak, hogy a közeljövőben létrejöjjön egy a jelenlegi szótárnál nagyobb, monografikus jellegű nyelvészeti szótár, lexikon is.

A szerkesztők